

SALVS REI PVBLICAE SVPREMA LEX ESTO.

VYBRANÁ

TÉMATA

Východní partnerství

(17/2008)

Karel Hlaváček

Parlament České republiky
Kancelář Poslanecké sněmovny
Parlamentní institut

Obsah:

VÝCHODNÍ PARTNERSTVÍ – ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA	2
VZNIK INICIATIVY, JEDNÁNÍ V INSTITUCÍCH EU.....	2
DOSAVADNÍ VZTAHY EU S VÝCHODNÍMI SOUSEDY.....	3
KONKRÉTNÍ PODOBA VÝCHODNÍHO PARTNERSTVÍ.....	4
PROBLEMATICKÉ BODY VP.....	6

Východní partnerství – základní charakteristika

Východní partnerství (Eastern Partnership, VP¹) je nová iniciativa EU v rámci Evropské politiky sousedství (ENP). Týká se šesti států ležících ve východním sousedství EU: Arménie, Ázerbajdžánu, Běloruska², Gruzie, Moldavska a Ukrajiny. Partnerství předpokládá podstatné posílení politických vztahů se zmíněnými zeměmi (uzavření nové generace asociačních dohod), prohloubení ekonomické integrace, usnadnění cestování, zdokonalená opatření energetické bezpečnosti a nárůst finanční pomoci ze strany EU. Cílem této iniciativy je přiblížení účastníků se zemí EU a přispění ke stabilitě, lepšímu vládnutí a ekonomickému vývoji. Její zahájení se očekává na jaře 2009, tedy během českého předsednictví.

Vznik iniciativy, jednání v institucích EU

Podnět k vypracování VP přišel od Švédska a Polska jako reakce na Francií prosazovanou Unii pro Středomoří^{3,4}. Vznikem těchto dvou nových iniciativ v rámci ENP došlo k opětovnému potvrzení dělení ENP podle regionálních iniciativ na východní (východní Evropa a jižní Kavkaz) a jižní dimenzi (Středomoří a Blízký východ), přičemž země EU podporují tu kterou dimenzi v závislosti na své geografické poloze.⁵

Polsko seznámilo se svou ideou ostatní země EU poprvé na zasedání Evropské rady dne 14. března 2008. Následně pak polská a švédská delegace prezentovaly návrh

---

¹ S ohledem na skutečnost, že zkratka EP je silně spojena s Evropským parlamentem, budeme nadále používat zkratku vycházející z českého označení – VP.

² Míra participace Běloruska na projektech Východního partnerství není jasná; bude záviset na vývoji vztahů EU-Bělorusko. Více o vztazích EU-Bělorusko viz Vybrané téma 12/2008, *Parlamentní volby 2008 v Bělorusku*.

³ Projekt Unie pro Středomoří byl spuštěn dne 13. července 2008.

⁴ Viz závěry Rady z května 2008, k dispozici [ZDE](#).

Východního partnerství v Radě dne 26. května 2008.⁶ Projekt si rychle získal podporu napříč EU⁷ a na následném zasedání dne 20. června 2008⁸ ho schválila Evropská rada. Ta zároveň pověřila Komisi, aby na jaře 2009 prezentovala konkrétní návrhy projektu. Celý proces pak byl urychlen eskalací konfliktu Gruzie s Ruskem a následnou pětidenní válkou. EU na konflikt reagovala zvýšenou pozorností věnovanou Gruzii (vyjednávání příměří, vyslání mise EBOP do oblasti), ale i celému regionu. Na zvláštním summitu dne 1. září 2008 Evropská rada požádala Komisi o představení návrhů VP již v prosinci 2008, aby bylo možno iniciativu spustit v březnu 2009.⁹ Komise představila konkrétní podobu VP dne 3. 12. 2008 (viz samostatná kapitola). Na následném zasedání Evropské rady dne 11. 12. 2008 EU přivítala návrhy Komise a pověřila Radu, aby se návrhy prostudovala s cílem projekt schválit v březnu 2009. Na summitu EU27+6, který by se mohl konat v dubnu 2009, by pak mohlo být VP zahájeno.¹⁰

V EU je VP vnímána zejména jako důležitý přínos EU v oblasti bezpečnosti: např. v dokumentu Zpráva o implementaci Evropské bezpečnostní strategie, který je současně aktualizací tohoto dokumentu, je VP jmenováno jako přední aktivita EU na tomto poli.

Dosavadní vztahy EU s východními sousedy

V současnosti jsou vztahy EU s východními sousedy založeny na bilaterálních asociačních dohodách v rámci ENP. V rámci asociačních dohod jsou stanoveny dlouhodobější strategické cíle (okolo pěti let) a dále akční plány. Komise pak pravidelně hodnotí dosažený pokrok. Na základě tohoto hodnocení jsou pak stanoveny nové akční plány a dále rozvíjeny vzájemné vztahy.

Východním sousedům EU byla účast v ENP nabídnuta v roce 2004 (v tomto roce politika vznikla) v souvislosti s geografickým rozšířením EU směrem na východ a pociťovanou nutností angažovat se v „novém“ sousedství. Během roku 2005 byly

---

⁵ Viz Přehled SZBP únor 2008.

⁶ Viz závěry Rady, k dispozici [ZDE](#).

⁷ Bližší informace viz *Europolitics* 3538, 28. 5. 2008.

⁸ Závěry Evropské rady z června 2008 ke stažení [ZDE](#).

⁹ Závěry Evropské rady ze září 2008 k dispozici [ZDE](#).

¹⁰ Závěry Evropské rady z prosince 2008 k dispozici [ZDE](#).

sjednány akční plány s Ukrajinou a Moldavskem, o rok později pak s Arménií, Ázerbajdžánem a Gruzii. Bělorusko se ENP fakticky neúčastní z důvodu výhrad EU vůči jeho vládnoucímu režimu.

Kromě bilaterálních smluv s jednotlivými zeměmi fungují v oblasti i regionální iniciativy. Černomořská synergie zahrnuje spolupráci s pěti východními sousedy EU, Tureckem a Ruskem a spočívá v podpoře stability a reforem v zemích ležících na pobřeží Černého moře. Kromě toho EU podporuje tzv. bakuský proces (Baku Initiative – směřuje k diverzifikaci energetických dodávek a transportních cest).¹¹

Východní partnerství směřuje v bilaterální oblasti k dalšímu prohloubení vztahů, vzhledem k regionálním iniciativám by mělo být v komplementárním vztahu.¹²

Konkrétní podoba Východního partnerství

Konkrétní podoba VP je rozpracována v dokumentu Sdělení Komise Radě a Evropskému parlamentu: Východní partnerství¹³. Sdělení bylo zveřejněno a prezentováno Komisí dne 3. prosince 2008.

VP bude založeno, stejně jako celá ENP, na evropských hodnotách: právním státu, řádné správě věcí veřejných, respektování lidských práv, respektování a ochraně menšin a zásadách tržního hospodářství a udržitelného rozvoje. Opatření k dosažení těchto cílů budou prováděna na dvoustranné a vícestranné úrovni.

Bilaterální úroveň spolupráce bude obsahovat:

- rozšíření smluvních vztahů směrem k dohodě o přidružení, vyjednávací možnosti k vytvoření dohod o volném obchodu s každou zemí, což by mělo dlouhodobě vést k vytvoření sítě dohod volného obchodu, která by mohla v budoucnu dát podnět ke vzniku sousedského hospodářského společenství;
- postupnou liberalizaci víz v bezpečném prostředí (směřující až k postupnému zavedení bezvízového cestování a cíleného otevření trhu práce ze strany EU),

---

¹¹ Více informací o dosavadních vztazích [ZDE](#).

¹² Viz Pracovní dokument Komise k Východnímu partnerství, ke stažení [ZDE](#).

¹³ Sdělení Komise Radě a Evropskému parlamentu: Východní partnerství ke stažení [ZDE](#).

- užší spolupráci na podporu energetické bezpečnosti partnerů i EU (členství Moldavska a Ukrajiny v Energetickém společenství, integrace energetického trhu Ukrajiny do trhu EU, „program inteligentní energie pro Evropu“...)
- podporu politik zaměřených na snižování rozdílů mezi jednotlivými zeměmi (podpora hospodářského a sociálního vývoje např. prostřednictvím regionálních rozvojových programů...).
- Předpokladem pro zahájení jednání i následné prohlubování vztahů bude pokrok v přibližování se evropským hodnotám. Aby se zlepšila schopnost partnerských zemí provádět potřebné reformy, bude vytvořen nový komplexní program na budování institucí.

Obsah dohod s jednotlivými zeměmi se bude lišit podle jejich cílů a kapacit. Také rychlost, s jakou bude přibližování probíhat, bude individuální. Např. zóny volného obchodu budou s jednotlivými zeměmi vytvořeny až po jejich vstupu do WTO.

Multilaterální úroveň představuje zcela nový rámec vzájemných vztahů. Je snahou podpořit regionální dialog, budování důvěry a následně i integraci. Komise navrhuje ustavení čtyřech politických platforem:

- demokracie, řádné správy věcí veřejných a stability (výměna zkušeností za účelem řešení problémů, podpora stability a budování důvěry);
- hospodářská integrace a soudržnost s politikami EU (zahrnuje i politiku životního prostředí a problematiku změny klimatu);
- Energetická bezpečnost (vytvoření společných mechanismů včasného varování a společných bezpečnostních opatření, harmonizace energetických politik, diverzifikace tranzitních cest, ve střednědobém horizontu vytvoření propojeného energetického trhu);
- Mezilidské kontakty (zejména spolupráce v oblasti vzdělávání mládeže a výzkumu).

Multilaterální rámec východního partnerství bude realizován následně:

- jednou za dva roky se bude konat summit;
- každý rok na jaře se bude konat zasedání ministrů zahraničí;

- budou ustaveny čtyři tematické platformy; na jejich základě se dvakrát do roka budou pořádat schůzky na úrovni vyšších úředníků. V rámci platform budou přijímány cíle a hodnocen pokrok v jejich plnění;
- budou vytvořeny pracovní skupiny na podporu tematických platform.

VP vyžaduje podstatné navýšení **finančních prostředků** ze strany EU: Komise plánuje na období 2010-2013 uvolnit dodatečných 350 milionů eur, takže v roce 2013 dosáhne pomoc EU účastnickým zemím cca 785 milionů eur oproti současným 450 milionům. Celkové dodatečné finanční prostředky ale dosáhnou 600 milionů eur, protože Komise plánuje realokaci 250 milionů eur již vyčleněných v současném rozpočtu. Financování bude probíhat v rámci nástroje evropského sousedství a partnerství (ENPI).

Problematické body VP

Ačkoli VP směřuje k posílení vztahů mezi EU a jejími východními sousedy, není jimi všemi přijímána s nadšením. **Ukrajina**, která dlouhodobě usiluje o vyhlídku členství v EU, na projekt reagovala chladně. Polský ministr zahraničí se vyjádřil v tom smyslu, že VP je založeno na „špatných principech“ a že Ukrajina se „nezajímá o nic jiného než o asociační proces, který vede k plnému členství“.¹⁴

Dlouhodobě problematické jsou vztahy mezi EU a **Běloruskem**. Dosud není zřejmé, nakolik se Bělorusko bude VP účastnit. Je ovšem zřejmé, že EU se v poslední době k Bělorusku staví vstřícně, a to i vzhledem k současným obavám EU z ruské politiky v regionu. EU dne 13. října 2008 pozastavila zákaz vydávání víz běloruským činitelům na šest měsíců¹⁵ a v listopadu 2008 přivítala snahu Běloruska zdokonalit svoji volební legislativu¹⁶, nyní mu nabízí účast na VP. Dlouhodobé vyhlídky vzájemných vztahů však zůstávají nejasné a úspěšnost projektu VP ve vztahu k Bělorusku také.

Určité obavy panují ohledně vlivu VP na vztahy EU s **Ruskem**. Text dokumentu Evropské komise i vyjádření evropských představitelů v tomto ohledu však vycházejí

---

¹⁴ Bližší informace viz *Europolitics* 3535, 23. 5. 2008.

¹⁵ Viz *Přehled SZBP* říjen 2008.

¹⁶ Viz *Europolitics* 3644, 25. 11. 2008.

Rusku vstříc: předseda Komise José Barroso např. prohlásil, že VP „nechce vytvářet sféry vlivu, ani kreslit v Evropě dělící čáry“. Finální verze dokumentu také zmírnila prohlášení o vazbě VP na vstup do EU: zatímco původně se ve zprávě hovořilo o evropské identitě a evropských aspiracích východoevropských zemí, nakonec dokument prohlašuje VP za neutrální vzhledem k evropským aspiracím.¹⁷

Program se také očividně potýká se stejným problémem jako celá ENP: ačkoli se oficiálně mluví o „partnerských zemích“, některé země zahrnuté v ENP se ohrazují, že politika je vedena jednostranně ze strany EU. Partnerství formou pomoci s následnou kontrolou jejího použití může urážet hrdost zemí, které se politiky účastní (v tomto smyslu se vzhledem k ENP vyjadřovala např. Ukrajina).¹⁸

---

¹⁷ Viz Euobserver.com. *Brussels to project „soft power“ in post-Soviet zone*. 3. 12. 2008

¹⁸ Viz Přehled SZBP duben 2008.